

การชันสูตรพลิกศพ อีกลดไกสमानฉันทที่รอกการวางระบบ

นายแพทย์สุภัทร ฮาสุวรรณกิจ

การชันสูตรพลิกศพเป็นข้อกำหนดทางกฎหมายที่ต้องกระทำเมื่อมีการตายผิดปกติ เพื่อหาสาเหตุการตายให้ชัดเจน อันจะนำไปสู่การอำนวยความสะดวกให้ผู้ตาย

สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ที่ร้อนระอุมาตั้งแต่ต้นปี 2547 ได้สร้างความสูญเสียทั้งการบาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมาก อีกทั้งยังมีข้อสงสัยในสาเหตุการตายในหลายกรณีที่น่าไปสู่การสร้าง ความแตกแยกระหว่างประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะพี่น้องมุสลิมต่อรัฐไทย ซึ่งกระบวนการด้านนิติเวชศาสตร์นั้นสามารถช่วยหาความจริงได้ แต่การยอมรับให้มีการชันสูตรพลิกศพอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการมีน้อยมาก ด้วยข้อจำกัดหลายประการ ข้อจำกัดประการสำคัญคือ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีมุสลิมต่อการชันสูตรพลิกศพและการผ่าศพ

การทบทวนสถานการณ์ในด้านนิติเวชศาสตร์ และบริบทที่เกี่ยวข้องของสถานการณ์ไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ ร่วมกับการเรียนรู้บทเรียนจากประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ จะนำมาสู่การสร้าง ความเข้าใจและสร้างระบบด้านการชันสูตรพลิกศพตามหลักวิชาการด้านนิติเวชศาสตร์ในระยะเวลาอันใกล้ เพื่อเป็นกุญแจสำคัญอีกดอกหนึ่งในการคลี่คลายสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เห็นทางออกของสันติสมานฉันทบ้าง แม้จะริบหรือยาวนานก็ตาม

กฎหมายกับการชันสูตรพลิกศพ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 148 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ เพื่อหาสาเหตุการตาย (cause of death) และพฤติกรรมที่เป็นเหตุให้ตาย (manner of death) ใน 2 กรณีคือ

1. ในกรณีที่มีการตายผิดปกติ อันประกอบด้วย 5 กรณี ได้แก่
 1. ฆ่าตัวตาย
 2. ถูกผู้อื่นทำให้ตาย
 3. ถูกสัตว์ทำร้ายตาย
 4. ตายโดยอุบัติเหตุ
 5. ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ

2. ในกรณีการตายในระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าพนักงาน

เมื่อมีการตายผิดปกติตามกฎหมายนั้น กฎหมายได้ระบุผู้มีอำนาจในการร่วมชันสูตรพลิกศพประกอบด้วย

1. พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่

2. แพทย์นิติเวชศาสตร์ แต่หากแพทย์ดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ก็ให้แพทย์ที่มี
ปฏิบัติหน้าที่แทนได้ตามลำดับดังนี้

2.1 แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ

2.2 แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

2.3 แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่มีขึ้น
ทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข

สำหรับกรณีการตายในระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา มาตรา 150 วรรค 3 ได้ระบุผู้มีอำนาจในการร่วมการชันสูตรพลิกศพ ประกอบด้วย 4 ฝ่าย
กล่าวคือ

1. พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่

2. แพทย์

3. พนักงานอัยการ

4. พนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้น

เมื่อมีการพบศพที่เป็นการตายผิดธรรมชาติในพื้นที่ เจ้าพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่จะประสาน
มายังแพทย์ เพื่อให้ร่วมออกชันสูตรพลิกศพในพื้นที่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา
150 ทวิ กำหนดไว้ว่า “ห้ามผู้ใดกระทำการใดๆแก่ศพหรือสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพก่อนการชันสูตร
ศพเสร็จสิ้น” แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ยังมีข้อยกเว้น 2 ประการคือ

1. กรณีที่จำเป็นต้องกระทำเพื่อป้องกันอันตรายแก่อนามัยของประชาชน เช่น ศพต้องสงสัยว่า
เสียชีวิตจากโรคติดต่อรุนแรง หรือ สงสัยว่ามีระเบิดซุกซ่อนอยู่ ก็สามารถเคลื่อนย้ายศพได้

2. กรณีที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น เช่น กีดขวางทางจราจร ศพลอยน้ำจำเป็นต้อง
ลากเข้าฝั่ง นอกจากนี้ในกรณีที่แพทย์ติดภารกิจในการดูแลผู้ป่วยภาวะวิกฤตหรือสถานที่นั้นไม่มี
เหตุแห่งความไม่ปลอดภัย การที่พนักงานสอบสวนนำศพไปให้แพทย์ชันสูตรที่โรงพยาบาล ก็
อาจถือได้ว่ากระทำไปเพื่อประโยชน์สาธารณะได้เช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ การชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์นั้น มีรูปแบบการชันสูตรพลิกศพเพื่อหาสาเหตุการตายที่
สำคัญของ 2 รูปแบบคือ

1. การตรวจบาดแผลภายนอก (external examination)

2. การผ่าศพ (autopsy)

ทั้งนี้ หากการตรวจบาดแผลภายนอกนั้น เพียงพอต่อการระบุสาเหตุการตายอย่างชัดเจนแล้ว ก็ไม่
จำเป็นต้องมีการผ่าศพเสมอไป แต่หากยังมีข้อสงสัยต่อสาเหตุการตาย การผ่าศพก็เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการ
ได้มาซึ่งคำตอบที่สมบูรณ์ที่สุด เพื่ออำนวยความสะดวกธรรมชาติให้แก่ผู้ตายและตอบข้อสงสัยแก่ญาติของผู้ตาย

✚ สถานการณ์ไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้

สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อ.จะนะ เทพา สะบ้าย้อย และนาทวี เริ่มเกิดเหตุความรุนแรงตั้งแต่วันที่ 4 ม.ค.47 จากเหตุการณ์ปล้นปืนที่ค่ายกองพันพัฒนาที่ 4 อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส จนมาถึงวันนี้รวม 7 ปี

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้สรุปสถานการณ์ความไม่สงบนับจากเหตุการณ์ปล้นปืน 4 ม.ค.47 จนถึงสิ้นปี 2553 มีสถิติการเกิดเหตุดังนี้¹

- เหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นทั้งหมด 10,849 ครั้ง แบ่งเป็น
 - วางเพลิง 1,515 ครั้ง
 - วางระเบิด 1,826 ครั้ง
 - โจมตีสถานที่ราชการ 247 ครั้ง
 - ทำร้ายประชาชน 3,840 ครั้ง
 - ทำร้ายเจ้าหน้าที่ 1,833 ครั้ง
 - ก่อกวน 52 ครั้ง
 - อื่นๆ 1,536 ครั้ง
- มีผู้เสียชีวิตทั้งหมด 4,300 คน บาดเจ็บ 7,569 คน แบ่งเป็น
 - เจ้าหน้าที่เสียชีวิต 1,078 คน บาดเจ็บ 2,770 คน
 - ประชาชนเสียชีวิต 2,936 คน บาดเจ็บ 4,734 คน
 - คนร้ายเสียชีวิต 286 คน บาดเจ็บ 65 คน

ต้นปี 2554 ความไม่สงบก็ยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่อง เพิ่มรูปแบบขึ้นเป็นการบุกถล่มฐานปฏิบัติการกองร้อย 15121 ที่ จ.นราธิวาส เจ้าหน้าที่ทหารเสียชีวิต 4 นาย บาดเจ็บอีก 4 นาย พร้อมปล้นปืนไปกว่า 50 กระบอก แนวโน้มของความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ยังคงทรงตัวอยู่ในความรุนแรงต่อไป

การแก้ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ ต้องการการแก้ปัญหาอย่างบูรณาการในทุกทาง ทั้งด้านการใช้กำลังตำรวจ ทหารในการควบคุมสถานการณ์อย่างเหมาะสม การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบทั้งที่สูญเสียชีวิต พิการหรือได้รับบาดเจ็บให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างใกล้เคียงปกติที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจให้ประชาชนในพื้นที่อยู่ดีกินดีมากขึ้น การพัฒนาด้านการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งก็คือ การอำนวยความสะดวกธรรมชาติให้เกิดขึ้นในพื้นที่ คนทำผิดถูกนำมาลงโทษ การใช้กระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพิสูจน์ความจริง แต่สิ่งเหล่านี้ยังต้องการการผลักดันอีกมาก

¹ อ้างอิงจาก บทความ “ 7 ปีไฟใต้-ตายเท่าไร ” ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ <http://www.deepsouthwatch.org/node/1312>

ความยุติธรรม คือประเด็นที่คน 3 จังหวัดถกเถียง

ความรู้สึกของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ได้มีการสำรวจทัศนคติประชาชนต่อสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร่วมกับสมาคมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภาคใต้² ซึ่งเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนประมาณ 2,500 คน ในจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2553 ต่อคำถามที่ว่า *อะไรเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้?* งานวิจัยชิ้นนี้พบว่าทัศนคติส่วนใหญ่ของประชาชนยังมองว่าสาเหตุสำคัญที่สุดในการทำให้เกิดปัญหาความไม่สงบมีสองด้านก็คือปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับความยุติธรรมและปัญหาที่เกิดจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

ดังจะเห็นได้จากกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 19.21 เห็นว่าสาเหตุเกิดจากกลุ่มก่อความไม่สงบหรือกลุ่มแบ่งแยกดินแดน แต่ผู้ตอบอีกกลุ่มหนึ่งประมาณร้อยละ 14.08 กลับบอกว่าเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำความรุนแรงต่อประชาชน ผู้ตอบอีกส่วนหนึ่งประมาณร้อยละ 13.80 บอกว่าเกิดจากปัญหาความยากจนและปัญหาทางเศรษฐกิจ ผู้ตอบอีกร้อยละ 13.39 บอกว่าเกิดจากความยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ตอบร้อยละ 10.54 เห็นว่าเกิดจากการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและไม่เข้าใจของเจ้าหน้าที่รัฐ อีกร้อยละ 7.53 เห็นว่าเกิดจากความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับคนมลายูมุสลิม นอกจากนั้นแล้วก็เป็นปัจจัยด้านอื่นๆ ปลีกย่อย

จุดสำคัญในที่นี่ก็คือ ข้อมูลได้สะท้อน “ความรู้สึก” ลึกๆ ของประชาชนส่วนมากในปัญหาความยุติธรรมในหลายๆด้าน โดยเฉพาะประเด็นปัญหาความยุติธรรมดังกล่าวถ้านำมารวมกันในทุกด้านก็จะยิ่งทำให้ความคิดในเรื่องความเป็นธรรมโดดเด่นยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในปัญหาความยุติธรรมที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนา ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อมุสลิม ปัญหาความรุนแรงที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำต่อประชาชนและปัญหาความไม่เป็นธรรมต่างๆ ของเจ้าหน้าที่รัฐ ถ้าวัดทุกหัวข้อเข้าด้วยกันก็จะทำให้ประเด็นในเรื่องความยุติธรรมมีน้ำหนักสูงมากที่สุดถึงร้อยละ 45.54 สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่รู้สึกว่าเป็นปัญหาความยุติธรรมในทุกๆด้านนั้นมีนัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างมาก

ดังนั้นการใช้กระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาการพิสูจน์หาความจริง ร่วมกับการจัดการด้านคดีอย่างเป็นระบบ จะนำมาซึ่งความยุติธรรมได้ในระดับหนึ่ง และน่าจะเป็นกุญแจที่สำคัญที่สุดดอกหนึ่งในการแก้ปัญหาความสงบจังหวัดชายแดนใต้ในระยะยาว

² อ้างอิงจาก บทความเรื่อง “เดือนที่ 82 ของไฟใต้: บทเพลงแห่งความรุนแรง ความยุติธรรมและสันติภาพยังไม่จบ” โดย ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ <http://www.deepsouthwatch.org/node/1123>

✚ สถานการณ์การชันสูตรพลิกศพในปัจจุบันของชายแดนใต้

การชันสูตรพลิกศพในจังหวัดชายแดนใต้ เป็นประเด็นปัญหาใหญ่ในพื้นที่ที่ตลอด 7 ปีเศษของความรุนแรงนั้น ยังไม่ได้มีแนวโน้มที่จะคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นมากนัก

จำนวนผู้เสียชีวิตที่ได้รับรับรองจากสามฝ่ายคือ ฝ่ายทหาร ฝ่ายตำรวจ และ ฝ่ายปกครอง ว่าเป็นการเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบนั้น มีมากกว่า 4,300 คน และยังมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจากความรุนแรงอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้รับการรับรองสามฝ่าย หรือเป็นความรุนแรงที่ไม่ได้เกิดจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ ในจำนวนผู้เสียชีวิตกว่า 4,300 รายนี้ เชื่อว่าส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดมีการชันสูตรพลิกศพเพียงผิวเผินให้พอจะระบุสาเหตุการตายได้ และมีการตรวจบาดแผลภายนอกเป็นสำคัญโดยแพทย์ทั่วไปที่ประจำอยู่ในโรงพยาบาลในพื้นที่เกิดเหตุ อาจมีการตรวจชันสูตรศพโดยละเอียดจากแพทย์นิติเวชบ้าง

ทั้งนี้การนำนิติเวชศาสตร์มาใช้ในการอำนวยความสะดวกในพื้นที่ยังขาดแคลนภาคใต้นั้น ยังมีอุปสรรคที่ต้องแก้ไขหลายด้านกล่าวคือ

● การมีแพทย์นิติเวชจำนวนน้อยในพื้นที่

ในพื้นที่ 7 จังหวัดชายแดนภาคใต้อันประกอบด้วย ตรัง พัทลุง สตูล สงขลา ยะลา ปัตตานี และ นราธิวาสนั้น มีแพทย์นิติเวชที่ประจำโรงพยาบาลต่างๆ เพียง 2 แห่ง กล่าวคือ

- คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีแพทย์นิติเวช 4 คน
- โรงพยาบาลสงขลา มีแพทย์นิติเวช 1 คน

จะเห็นได้ว่า ในพื้นที่ที่มีความรุนแรงเช่นปัตตานี ยะลา นราธิวาส ไม่มีแพทย์นิติเวชประจำโรงพยาบาลเลย ดังนั้นฝ่ายความมั่นคงจึงมีการส่งแพทย์นิติเวชมาทำหน้าที่เป็นครั้งคราว เช่น ฝ่ายตำรวจจะใช้แพทย์นิติเวชจากโรงพยาบาลตำรวจ และฝ่ายทหารจะใช้แพทย์นิติเวชจากสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่สามารถให้บริการนิติเวชศาสตร์ได้ครอบคลุมกับปริมาณการบาดเจ็บและเสียชีวิตที่มีทุกวัน ทำให้ผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ มีการชันสูตรพลิกศพเพียงการดูบาดแผลภายนอกเบื้องต้นจากแพทย์ทั่วไปที่อยู่ประจำโรงพยาบาลเท่านั้น

● ความรุนแรงของสถานการณ์ต่อความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ทำให้การที่แพทย์ออกไปร่วมการชันสูตรพลิกศพ ณ จุดเกิดเหตุ เพื่อให้ให้เห็นสถานที่ที่พบศพและสังเกตสิ่งแวดล้อมที่อาจบ่งบอกถึงเหตุตายนั้น มีความเสี่ยงสูงต่อการได้รับอันตราย ดังเช่นประสบการณ์ของ นายแพทย์เดชา แซ่หลี ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลกะพ้อ ที่เล่าว่า³

“เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2547 มีเหตุผู้ก่อความไม่สงบยิงถล่มสถานีตำรวจและที่ว่าการอำเภอกะพ้อในเวลากลางดึก จนทำให้เจ้าหน้าที่ห้องฟงวิฑูเสียชีวิต เมื่อเวลาประมาณ 05.00 น. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลได้รับการร้องขอจากเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ไปช่วยชันสูตรศพ โดยยืนยันว่าต้องการให้แพทย์ออกไปช่วย

³ จากบทเรียนภาคพิสดาร งานนิติเวชในไฟใต้ เรียบเรียงโดย นายแพทย์สุภัทธร ฮาดูวรรณกิจ เผยแพร่ในวารสารโรงพยาบาลชุมชน ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม 2550

ชั้นสูตรศพ ซึ่งเมื่อถึงที่เกิดเหตุ แพทย์ต้องทำหน้าที่ชั้นสูตรพลิกศพเองโดยไม่มีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจตามเข้าไปในพื้นที่ ตรวจพบสภาพศพที่มีเลือดแห้งกรังแล้ว 1 ศพ เมื่อชั้นสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุเสร็จและกลับถึงโรงพยาบาลเวลา 8.00 น. ก็มีเหตุระเบิดเกิดขึ้นบริเวณใกล้จุดที่ชั้นสูตรพลิกศพ โดยคนร้ายได้ซุกระเบิดไว้กับต้นไม้ เพื่อหวังทำร้ายตำรวจหรือผู้เกี่ยวข้องที่จะเข้าไปใกล้ผู้เสียชีวิต ”

อีกบทเรียนที่สถานการณ์ในจังหวัดยะลาซึ่ง พ.ต.อ. นกมล เผือกโสภณ ได้รับบาดเจ็บจากการเหยียบ “กับระเบิด (booby trap)” สะท้อนให้เห็นถึงยุทธการของฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบมีการเปลี่ยนจากการซุกซ่อน *ระเบิดลูกที่สอง (second bomb)* มาเป็น *กับระเบิด* ซึ่งยิ่งสร้างความไม่ปลอดภัยในการเข้าไปชั้นสูตรพลิกศพในพื้นที่มากขึ้น

- **การขาดการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มแข็ง**

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทยที่มีความยืดหยุ่นสูงตามบุคลิกประจำชาติ ส่งผลอย่างยิ่งต่อกรณีการชั้นสูตรพลิกศพในจังหวัดชายแดนใต้ ตามกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 ซึ่งระบุว่า การตายผิดธรรมชาติ ต้องมีการชั้นสูตรพลิกศพ เพื่อหาสาเหตุการตาย (ซึ่งอาจแปลว่า จะมีการผ่าศพตรวจหรือเพียงการตรวจบาดแผลภายนอกก็ได้แล้วแต่กรณี) แต่ด้วยการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เข้มแข็ง ทำให้มีการชั้นสูตรศพผู้เสียชีวิตจากเหตุความไม่สงบอย่างเป็นระบบเพื่อหาสาเหตุการตายน้อยมาก

เมื่อมีการนำศพมาที่โรงพยาบาลชุมชน แพทย์ทั่วไปอาจเพียงสามารถระบุเหตุตายได้เพียงคร่าวๆ หากยังไม่สามารถระบุเหตุตายได้ชัดเจน หรือมีข้อสงสัยที่เกี่ยวข้องเพื่อความยุติธรรมทางคดีความ และหากแพทย์ทั่วไปต้องการการส่งต่อเพื่อการชันสูตรโดยละเอียดหรือเพื่อการผ่าศพโดยแพทย์นิติเวชนั้น โดยกฎหมายจะเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนในการสั่งให้มีการส่งศพไปเพื่อการผ่าศพแยกธาตุ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วต้องการความร่วมมือจากตำรวจในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้น เพราะหากเป็นเพียงการให้แพทย์เป็นผู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของการชันสูตรหาสาเหตุโดยละเอียดให้ทราบเหตุตายที่แท้จริงแล้ว ก็มักจะได้รับการปฏิเสธจากญาติในการส่งต่อเพื่อไปผ่าศพ ยิ่งในสถานการณ์จังหวัดชายแดนใต้ ที่ต้องส่งศพไปที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งอยู่ไกลออกไป แล้วจะทำให้เวลาในการจัดการศพต้องล่าช้าออกไป ก็ยิ่งยากที่ญาติจะสมัครใจ ดังนั้นการบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นที่ต้องทำควบคู่กัน กับการที่แพทย์ชี้ให้เห็นประโยชน์ของการส่งต่อ

- **ความเชื่อของประชาชนในพื้นที่**

บริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้นั้น มีลักษณะพิเศษหลายประการ ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่นับถือศาสนาอิสลาม มีความเชื่อที่ฝังลึกต่อแนวคิดอิสลามแบบดั้งเดิม รวมทั้งด้วยวิถีความเป็นมลายู มีความคิดความเชื่อและภาษาของตนเอง ผสมผสานกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ชนบท ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ปฏิเสธการชันสูตรพลิกศพแบบที่ต้องมีการผ่าการกรีดผิวหนัง ยอมรับได้เพียงการตรวจบาดแผลภายนอกและริบนำศพกลับไปจัดการฝังตามประเพณี การส่งศพเพื่อการผ่าศพนั้นจึงเป็นสิ่งที่พบน้อยมาก

สำหรับชาวมุสลิมนั้น มีหลักปฏิบัติและความเชื่อตามหลักศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพที่สำคัญคือความตายในทหรณะอิสลามไม่ใช่ความทุกข์ อิสลามถือว่าการตายคือการกลับไปสู่ความเมตตาของพระเจ้าเป็นเจ้า ความตาย คือ การเปลี่ยนแปลงจากชีวิตที่ต้องพึ่งร่างกาย ไปสู่การมีชีวิตที่ไม่ต้องการร่างกาย จากชีวิตที่ต้องการสิ่งของต่างๆ ไปสู่ชีวิตที่ไม่ต้องการอะไรเลย เหมือนกับการเกิดสภาพใหม่ ความตายตามทหรณะอิสลามเปรียบเสมือนการก้าวผ่านประตูจากชีวิตหนึ่งไปสู่อีกชีวิตหนึ่งซึ่งเป็นชีวิตนิรันดร์ ความตายทำให้มนุษย์สมบูรณ์ขึ้น จุดหมายปลายทางของชีวิตมนุษย์จึงเป็นการเดินทางสู่ความตาย ที่นำไปสู่ชีวิตใหม่ที่สมบูรณ์กว่า ความตายจึงไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว หากแต่เป็นพระบัญชาของพระเจ้า

เมื่อได้รับข่าวการตายของพี่น้องมุสลิม มุสลิมจะกล่าวว่า “อินนาลิลลาฮิวะอินนา อิลัยฮิรอญูอน” (แปลว่า แท้จริงเราเป็นของอัลลอฮ์และยังพระองค์ที่เราต้องคืนกลับ) หลังจากนั้นก็จะเดินทางไปเยี่ยมครอบครัวหรือญาติผู้ตาย และร่วมนมาซ(ละหมาด)ศพ ตลอดจนไปส่งศพที่สุสานและทำการฝังศพอย่างทะนุถนอม

เมื่อมีการตายเกิดขึ้น อิสลามได้กำหนดให้มีการฝังศพให้เสร็จเรียบร้อยโดยเร็วและประหยัดที่สุด เพื่อไม่เป็นภาระแก่คนที่อยู่ข้างหลัง โดยจะต้องชำระล้างทำความสะอาดศพ ห่อศพด้วยผ้าขาว ก่อนนำไปทำพิธีทางศาสนา หันหน้าศพไปยังนครมักกะฮ์ และฝังโดยเร็วที่สุด ซึ่งโดยปกติจะต้องทำให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมงหลังการตาย

ในการปฏิบัติต่อศพ อิสลามได้กำหนดให้ปฏิบัติต่อศพอย่างนุ่มนวล ให้เกียรติ และต้องไม่ให้ศพเป็นที่เปิดเผยในสภาพอูจาตหรืออนาจาร คนมุสลิมเชื่อว่า ร่างกายของคนตายมีความรู้สึกเจ็บปวดเหมือนคนเป็น จึงต้องปฏิบัติต่อร่างกายของคนตายด้วยความเคารพ เหมือนปฏิบัติต่อคนเป็น การผ่าศพ(autopsy) จึงเป็นข้อห้ามในศาสนาอิสลาม ยกเว้นในรายที่ต้องชันสูตรพลิกศพเพื่อหาสาเหตุการตาย (forensic purpose) มุสลิมส่วนใหญ่จึงไม่ยินยอมให้มีการผ่าพิสูจน์ศพ เพราะยังเข้าใจว่าจะเป็นเสมือนการทำร้ายศพ

นอกจากนี้ อิสลามใช้การฝังศพเท่านั้น ไม่มีการเผาศพเพราะถือว่าไฟคือสิ่งที่ใช้เฉพาะการลงโทษผู้ทำบาปในนรกเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ แม้จะมีคำพิตวา หรือบทเรียนจากประเทศมุสลิมอื่นๆ ในการผ่าศพเพื่อหาสาเหตุการตายได้ แต่ด้วยเชื่อที่ฝังลึกและบริบทวัฒนธรรมในพื้นที่ การนำศพไปผ่าพิสูจน์หรือการส่งศพไปชันสูตรที่ต้องอาศัยเวลาเดินทางและทำให้การจัดการศพต้องล่าช้าไป ทำให้ศพที่มีการตายผิดธรรมชาติเกือบทุกกรณีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้มีการส่งชันสูตรพลิกศพโดยละเอียดหรือผ่าศพโดยแพทย์นิติเวชเลย

● สถิติการชันสูตรพลิกศพจากเหตุความไม่สงบ

จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดแดนใต้ ที่มีผู้เสียชีวิตกว่า 4,300 คน ซึ่งล้วนเป็นการตายผิดธรรมชาติและต้องมีชันสูตรพลิกศพอย่างละเอียดตามกฎหมาย พบสถิติการชันสูตรพลิกศพด้วยการผ่าศพอย่างเป็นระบบโดยแพทย์นิติเวช ดังแสดงในตาราง

การผ่าศพจากสถานการณ์ความไม่สงบ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	จำนวนศพจากเหตุความไม่สงบที่มีการผ่าศพ							
	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	รวม
จำนวนราย	6	8	7	11	6	6	7	51

จะเห็นได้ว่า ในจำนวนการตายพิศตรมชาติที่เกิดขึ้นจำนวนมากนั้น แม้ว่าเกือบทั้งหมดจะมีการชันสูตรพลิกศพด้วยการตรวจบาดแผลภายนอก แต่การผ่าศพตรวจเพื่อหาสาเหตุการตายและหลักฐานประกอบอย่างละเอียดนั้น กลับมีน้อยมาก มีการส่งต่อมาที่โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานถาวรแห่งเดียวที่มีศักยภาพในการตรวจศพในพื้นที่ชายแดนใต้ เพื่อการตรวจศพอย่างละเอียดเพียง 51 รายในรอบ 7 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ก็จะมีการชันสูตรพลิกศพเฉพาะกิจโดยแพทย์นิติเวชจากสถาบันตำรวจแห่งชาติและสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ที่เดินทางลงมาตรวจศพในกรณีที่เป็นข่าวดังบ้าง

สา ข่าวลือเรื่องความไม่ยุติธรรมจากการรายในหลายกรณีที่เป็นที่สงสัยของคนในพื้นที่ และไม่ได้ได้รับการพิสูจน์ให้ทราบสาเหตุการตายและพฤติกรรมที่ทำให้ตาย ทำให้การอธิบายอย่างแจ่มชัดโดยปราศจากความคลางแคลงสงสัยจึงเป็นไปได้ยาก

หลายบทเรียนจากชายแดนใต้ นิติเวชศาสตร์คือคำตอบสุดท้าย

เหตุการณ์ความรุนแรงตลอดช่วงเวลา 7 ปีเศษนั้น มีกรณีศึกษาหลายกรณีที่สาเหตุการตายนั้น เป็นข้อคำถามที่กระพือส่งเสริมความรุนแรงในพื้นที่ การตายที่ไม่มีการพิสูจน์สาเหตุการตายที่ชัดเจน หากเกิดกับพี่น้องมุสลิม หลายกรณีได้ทำให้เกิดความคลางแคลงใจว่าเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือไม่ หลายกรณีเกิดข่าวลือว่ามีการซ้อม ทรมาน เป็นต้น

บทเรียนต่อไปนี้เป็นตัวอย่างบทเรียนจริงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการผ่าศพเพื่อตรวจหาสาเหตุการตายให้มีความชัดเจน และจะได้อำนวยให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ตายและรัฐไทยให้มากที่สุด

- กรณีนายสุไลมาน นาแซ กับการตายในค่ายอิงคยุทธ⁴

สุไลมาน แนซา แห่งบ้านสุเตมาแฉ ตำบลกะลุง อำเภอสายบุรี คือผู้ถูกควบคุมตัวที่เสียชีวิตภายในศูนย์เสริมสร้างความสมานฉันท์ หรือ ศสจ. ซึ่งเป็นสถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยในคดีความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามหมายควบคุมตัว ตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ซึ่งตั้งอยู่ในค่ายทหาร คือค่ายอิงคยุทธบริหาร อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี อันเป็นที่ตั้งของ ศสจ. โดยถูกพบเป็นศพในท่าแขวนคอด้วยผ้าขนหนูกับลูกกรงหน้าต่าง เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2553

สภาพศพของสุไลมาน ถูกตั้งข้อสงสัยหลายประการถึงสาเหตุการตาย โดยเฉพาะจากองค์กรภาคประชาสังคม พ่อแม่และญาติพี่น้อง ที่ร่วมเข้าไปดูศพพร้อมกับหน่วยงานต่างๆ รวม 14 องค์กร หลาย

⁴ เรียบเรียงจากข้อมูลจากwebsite ของมูลนิธิเพื่อการเยียวยาและสร้างความสมานฉันท์ชายแดนใต้ www.dsrrfoundation.org

องค์กรไม่เชื่อว่าสุไลมาน ผูกคอตายจริง แต่น่าจะถูกจัดฉากมากกว่า เนื่องจากรอยช้ำหลายแห่งที่พบตามตัว เช่นที่คอ หรือรอยเลือดที่ไหลซึมออกมาที่ถูกอั้นทาบทวารหนัก และคอหัก เป็นต้น

แม้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมตัวยืนยันว่าเขาผูกคอตายจริง แต่ความสงสัยของสังคมนำมาสู่การตั้งคณะกรรมการตรวจสอบจากหลายฝ่าย เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หรือแม้แต่กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) เอง ก็ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการตายของเขาเช่นกัน

แม้จะมีการนำภาพถ่ายลักษณะการตายสุไลมานในสถานที่คุมขัง มาให้แพทย์นิติเวชที่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ตรวจสอบสาเหตุการตาย และแพทย์ลงความเห็นว่า “การแขวนคอตายในท่านั่งนั้นเป็นไปได้ และเลือดที่ออกทางทวารหนัก” นั้นก็สามารถอธิบายจากการที่ถูกมัดแมลงกัด และเลือดที่ไม่แข็งตัวแล้วหลังการตายจึงไหลออกมามากได้” แต่ถึงกระนั้นสุดท้ายผลการตรวจสอบของทั้ง 2 คณะ ก็ไม่อาจชี้ชัดได้ว่าเขาผูกคอตาย หรือถูกทำให้ตาย ด้วยเหตุผลที่ว่า ญาติไม่อนุญาตให้ผ่าพิสูจน์ศพ จึงไม่อาจทราบสาเหตุการตายที่แท้จริงได้

แม้จะเข้าใจได้ว่า การปฏิเสธดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อของญาติที่ไม่ต้องการให้สุไลมานที่อย่างไรก็ตายไปแล้วต้องเจ็บอีก แต่การตายในระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่นั้น เป็นเรื่องใหญ่มากที่ต้องมีการพิสูจน์ทราบสาเหตุการตายอย่างเป็นทางการและเป็นธรรม ความไม่กระจ่างในกรณีนี้ก็จะเรื่องเล่าที่ไม่มียวันลบเลือนว่า “สุไลมานตายจากการซ้อมทรมานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ” ไม่ว่าจะจริงหรือไม่ก็ตาม

- **กรณีโตะอิหม่ามกาฟา ยะเซ็ง⁵**

ปริศนาการเสียชีวิตของนายยะพา กาเซ็ง โตะอิหม่ามประจำมัสยิดรอฮิมมะ บ.กอดต อ.เรือเสาะเสียชีวิตระหว่างที่ถูกควบคุมตัวอยู่ที่ฐานของทหาร จก.นราธิวาส 39 วัดสวนธรรม อ.เรือเสาะ จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2551 ที่ผ่านมา มีประเด็นที่สังคมสนใจว่าโตะอิหม่ามผู้นี้ตายจากเหตุใด

ทางทหารได้มีการเข้ามาควบคุมของนายยะพาในช่วงเช้ามืดของวันที่ 19 มีนาคม 2551 ขณะกำลังจะไปอาบน้ำ เจ้าหน้าที่ก็เข้ามาตรวจค้นที่บ้าน โดยอ้างกฎอัยการศึก และไม่มีหมายค้นมาแสดง พร้อมกับควบคุมตัวไปสอบสวนพร้อมลูกชาย และ 8 โมงเช้าของวันที่ 21 มีนาคม ญาติไปเยี่ยมเพื่อเอาอาหารไปเยี่ยม อามิงซึ่งเป็นลูกจึงได้ตะโกนออกมาว่า พ่อไม่อยู่แล้ว

ญาติของโตะอิหม่ามให้ข้อมูลว่า ก่อนก่อนเสียชีวิตนั้นนายยะพาถูกนำตัวออกไปสอบปากคำถึง 3 รอบ รอบละประมาณเกือบ 2 ชั่วโมง รอบแรกพ่อยังเดินไปได้ แต่ตอนกลับเดินไม่ค่อยไหว รอบที่ 2 เจ้าหน้าที่ต้องมาลากตัวไป เพราะเดินไม่ค่อยไหว จนรอบที่ 3 ต้องลากตัวมาส่งที่รถ” ตอนที่เจ้าหน้าที่เอานายยะพามาส่งในรอบที่ 3 นั้นใบหน้ามีบาดแผล นายยะพาร้องขอเจ้าหน้าที่เพื่อจะไปโรงพยาบาล แต่เจ้าหน้าที่ไม่สนใจปิดประตูแล้วเดินกลับไป รุ่งเช้าอามิงรู้ว่า พ่อเสียชีวิตแล้ว แต่ทหารที่อยู่ในฐานยังไม่มี

⁵ เรียบเรียงเนื้อหาจาก website ศูนย์ข่าวอิสรา

ใครรู้ จนกระทั่งญาติมาเยี่ยม และได้รับทราบข้อมูลจากที่อำมิงตะโกนบอก ทำให้เจ้าหน้าที่ทราบว่ามีผู้ถูกควบคุมเสียชีวิต จึงได้มีการเคลื่อนย้ายศพออกจากรถควบคุมไปยังโรงพยาบาล

ศพได้รับการชันสูตรพลิกศพจากทั้ง 4 ฝ่ายร่วมกันตามกฎหมายที่โรงพยาบาลหรือเสาะ โดยไม่มีการผ่าศพ จากการเปิดศพ ปรากฏว่า ศพของอิหม่ามยะฟา มีร่องรอยฟอกซำอยู่ตามบริเวณใบหน้า ลำตัว แต่ที่หน้าอกจะบวมมากจากปอดคร่ำ Pneumothorax เพราะกระดูกซี่โครงหักทั้ง 2 ข้างด้านหน้า 3 ซี่ ด้านหลัง 4 ซี่ แล้วไปที่มปอดทะลุ เสียชีวิต แต่ฝ่ายทหารได้อธิบายกับสังคมว่า อิหม่ามล้มเป็นลมซักแล้วไปบีบปอด หัวใจทำให้ซี่โครงหัก

กรณีดังกล่าวนำมาสู่การฟ้องคดีอาญายื่นฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐคดีแรกในสถานการณ์สามจังหวัดภาคใต้ โดยภรรยาของอิหม่ามยะฟา กาเซ็ง ยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐในฐานความผิดร่วมกันหน่วงเหนี่ยวกักขัง ข่มขืนใจให้รับสารภาพ ทำร้ายร่างกาย โดยทรมานทารุณโหดร้าย จนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย ผลการชันสูตรพลิกศพของแพทย์ แม้จะเป็นเพียงการตรวจบาดแผลภายนอกก็นับเป็นหลักฐานที่สำคัญยิ่ง และหากได้รับการผ่าศพเพื่อชันสูตรบาดแผลอย่างละเอียด ก็จะยิ่งทำให้ทราบเหตุตายได้ละเอียดมากขึ้น และมีน้ำหนักในการพิจารณาคดีมากขึ้น

- **กรณีการชันสูตรศพหญิงสาว บทเรียนจากกรณียะหา⁶**

มีกรณีข่าวลือสะพัดในชุมชนว่าทหารพรานข่มขืนสาวไทยมลายูที่ตำบลปะแต อ.ยะหา จ.ยะลา เมื่อช่วงพลบค่ำของวันที่ 22 พฤษภาคม 2550 โดยคนร้ายในชุดไอ้โม่ง สวมหมวกปิดหน้า ใช้อาวุธสงครามบุกเข้ายิงชาวบ้านไทยมลายูในหมู่บ้านเสียชีวิตรวม 4 ศพ และมีการกล่าวหาในเวลาต่อมาว่าหนึ่งในผู้เสียชีวิตที่เป็นหญิงสาวอายุ 21 ปีได้ถูกคนร้ายข่มขืนก่อนถูกฆ่าทิ้ง และประเด็นดังกล่าวได้ถูกขบวนการนักศึกษาและผู้ชุมนุมได้หยิบยกเรื่องดังกล่าวเป็นสาเหตุหนึ่งในการชุมนุมประท้วงหน้ามัสยิดกลางเป็นเวลา 5 วันในช่วงวันที่ 31 พฤษภาคม – 4 มิถุนายน 2550 ด้วย

พนักงานสืบสวนของสถานีตำรวจภูธรอำเภอยะหาได้กล่าวว่า “เหตุร้ายครั้งนี้ว่า เกิดในช่วงใกล้ค่ำ โดยที่ชาวบ้านได้แจ้งเหตุเข้ามา ทางเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าไปตรวจสอบในที่เกิดเหตุในทันที เนื่องจากเริ่มมืดค่ำ จึงได้เดินทางเข้าไปในช่วงเช้าของวันรุ่งขึ้น และนำศพมาชันสูตรพลิกศพทั้ง 4 รายที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชยะหา ซึ่งศพของผู้หญิงนั้น สภาพศพเสียชีวิตอยู่ในสภาพที่การแต่งกาย เสื้อผ้ายังสวมติดตัวเรียบร้อย สวมเสื้อแขนยาวสีดำและนุ่งผ้าถุง มีรอยเลือดเปื้อนเสื้อผ้า ไม่ได้ถูกปลดผ้าถุงออกหรือเปลือยกายแต่อย่างใด”

ข้อเท็จจริงที่โรงพยาบาลยะหาพบว่า สภาพศพหญิงสาวนั้นถูกกระสุนยิงเข้าที่บริเวณสะโพก ทำให้กระดูกสะโพกภายในแตก และมีร่องรอยกระสุนเฉียดที่บริเวณหน้าขาข้างขวา เป็นร่องรอยบาดแผลที่อยู่บนตัวผู้ตายอีกบาดแผล สาเหตุการเสียชีวิตของผู้ตายเกิดจากการเสียเลือดเป็นจำนวนมาก โดยในวันนั้น

⁶ เรียบเรียงจากบทความ “บทเรียนภาคพิสดาร งานนิติเวชในไฟใต้” เรียบเรียงโดย นายแพทย์สุภัทร ฮาสุวรรณกิจ เผยแพร่ในวารสารโรงพยาบาลชุมชน ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม 2550

ญาติไม่ได้แจ้งเหตุการณ์ข่มขืนให้กับแพทย์เลย จึงไม่ได้มีการตรวจภายใน ตรวจเพียงบาดแผลภายนอก เท่านั้นซึ่งไม่พบบาดแผลฟกช้ำที่ต้องสงสัยใดๆ สภาพของเสื้อผ้าดูเรียบร้อยไม่มีร่องรอยการต่อสู้ใดๆ

การชันสูตรศพทั้ง 4 ศพนั้น ไม่มีการเอกซเรย์ศพและผ่าพิสูจน์ใดๆ เพราะทางญาติของผู้เสียชีวิต ไม่ยินยอม ต้องการรีบนำศพไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาโดยเร็วเพราะศพเสียชีวิตมาเป็นเวลานานแล้ว ชาวบ้านก็มามุงดูจำนวนมาก แม้จะอยู่ในความสงบแต่ก็ทำให้ทางโรงพยาบาลตัดสินใจชันสูตรศพโดยรวดเร็ว

ประเด็นในเรื่องของการข่มขืนได้ถูกนำมาเปิดเผยขึ้นครั้งแรกในวันที่ 30 พฤษภาคม 2550 เมื่อมีการประท้วงของชาวบ้านใน ต.ปะแต และต.บาไร่ อำเภอยะหา กว่า 200 คน โดยชาวบ้านได้กีดกันที่ปิดถนน สายยะหา - บ้านนังस्ता ในวันนั้น แม่ของหญิงสาวดังกล่าวได้กล่าวในระหว่างการชุมนุมประท้วงว่า บุตรสาวของนางถูกข่มขืนก่อนเสียชีวิต และได้เรียกร้องให้ถอนกำลังทหารพรานออกนอกพื้นที่

การที่ไม่ได้มีการชันสูตรพลิกศพโดยละเอียด ทำให้ความจริงในเรื่องนี้ไม่กระจ่าง และเรื่องนี้ก็จะ เป็นรอยแผลเป็นรอยใหญ่ ที่จะนำมาสู่ความรู้สึกเจ็บแค้นของคนยะหาต่อสถานการณ์ภาคใต้อีกนานแสน นาน

บทเรียนการชันสูตรพลิกศพของประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ จึงอาจทำให้เกิดความ กระจ่างในการขับเคลื่อนให้การผ่าชันสูตรพลิกศพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ได้รับการยอมรับใน ฐานะ เครื่องมือที่จะช่วยหาคำตอบเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้กับผู้ตายต่อไป และค่อยๆลดความเข้าใจผิด ที่นำมาสู่ความแตกแยก และนำมาสู่ความสมานฉันท์ในระยะยาว

๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐